

Østfolds svarte hull

Vevlen er et stykke Europa i grenseskogene ved Halden. Men snart er Vevlen borte.

Foto: Arne Åsen

Kulturhistoriker og arkeolog **Sjur Harby** er innehaver av Disen Kolonial, hvor han jobber med kultur- og arkeologiske spørsmål og rådgivning. Harby skriver fast for Gamle Hus, Hager & Interiør, Nationen, Hamar Arbeiderblad, Kulturarven og er redaktør av medlems-bladet AQUAVIT. I denne spalten deler han sine tanker rundt aktuelle saker innen kulturarv og bygningsvern med oss.

Saken har ligget på kulturminneforvaltningens bord i mer enn 25 år. Det har ikke skjedd noe siden Riksantikvaren i 1984 bevilget 25 000 kroner til en midlertidig omtekkning av taket med takplater. «Vi har ikke klart å finne en løsning», uttalte fylkeskonservator Anne-Sophie Hygen til Halden Arbeiderblad for et år siden, og fortsatte: «Det er en vanskelig sak fordi det dreier seg om store beløp. Dersom det kommer bevilgninger fra kulturelt hold, må det skaffes en egenandel på 75 prosent av kostnadene. Og det er en for stor byrde å legge på eieren. Det ser mørkt ut. Men nå må vi bare sette ned foten og avgjøre om Vevlen skal være med videre eller ansees som tapt.» Det var rene ord for pengene, men fikk det noen konsekvenser?

Vi snakker om et av landets fineste lystgårdsanlegg fra tidlig 1800-tall. Forbilde-

ne er kontinentale og Vevlen kunne like gjerne ha ligget i Danmark, i Nord-Tyskland eller for den del i Baltikum. Det har vært i samme families eie siden byggeåret, og bygningen var bebodd inntil 1981. I dag er det, sant å si, ikke rare greiene igjen. Den etter norsk målestokk enorme hovedbygningen ligger som et utplyndret skall og venter på vinterkuldens siste nådestøt. Vevlen kommer til å rase sammen om ikke noe snart skjer. Slik anlegget en gang bar bud om en manns endeløse opp- tur i det økonomiske tøværet under Napoleonskrigene i 1810/1811, slik er det i dag blitt et symbol på kulturminnevernets totale fallitt. Aldri har det vært brukt mer penger i vår bransje. Aldri har byråkratiet vært større. Aldri har det vært skrevet flere virksomhetsplaner, kommunikasjonsstrategier og festtaler. Aldri.

Det var trolig i 1811 at byggingen star-

tet. Med eget teglverk på gården valgte kanselliråd Carl Adolph Dahl teglstein og ikke treverk som byggemateriale. I empirens strenge formspråk reiste det seg en bygning i to fulle etasjer med de strategiske mål 34,5 meter lang, 12,5 meter bred og 8,5 meter høy. Av det ble det en grunnflate på 430 kvadratmeter. Bygningen fikk en rektangulær form uten frem- eller tilbaketrukne partier, utført med akser, symmetri og regelmessighet i fasade og grunnplan. Havefasaden løper over 11 vindusfag og er tredelt med et aksentuert midtparti over begge etasjer. Arkitekten er ikke kjent, men dette uttrykket oppfattes som særegent i norsk lystgårdstradisjon. Opprinnelig hadde huset 21 værelser. Interiørene er i dag langt på vei ødelagte, men kunsthistorikeren Elin Langfelt Pettersen antar i sin mastergradsoppgave fra 2010 at bygningen, med unntak av salen i andre etasje, ble innredet i perioden 1820–1867.

«Det var ærgjerrighet og fremdrift i D. fra han var gut», skriver historikeren Halvdan Koth om kanselliråden i Norsk Biografisk Leksikon. «Han kjøpte i 1808 gaarden Vevlen i Idd, og han blev en av de ledende mænd i Fredrikshalds selskapsliv, knyttet som han var til byens største slegter. Hans joviale elskværdighet gjorde ham avholdt overalt, og han ble en av distriktets mest ansette embedsmænd.» Kort fortalt skjøt Dahl gullfuglen da han i 1800 ektet den velstående Johanne Theodora Stang. Skippersønnen var ikke bare sikret en plass i landets høyere sirkler, men kunne også se en embetskarriere blidt i møte. Kanselliråd og dannebrogssridder ble han i 1809 og valgt til Fredrikshalds utsending til Riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814. Mens hans patriotiske sinnelag, som samtiden riktignok stilte spørsmål ved, kom til uttrykk i universitetssaken, ble Vevlen manifestasjonen på hans ambisjoner og europeiske dannelsesideal.

Det er ikke første gang at arvesølvet fra Eidsvoll har fått seg en bulk. I oppløpet til grunnlovsjubileet i 1914 begynte jakten på Eidsvollsmennenes graver. Beruset av unionsoppløsningen og ennå ikke skremt av verdenskrigens redsler ville Norge trekke linjene 100 år tilbake. Land og strand rundt ble kirkegårdene saumfart på jakt etter lokalmiljøets aksjepost i Riksforsamlingen. Mange steder med dårlig resultat. Gravene var slettet, mishandlet, umerket eller hadde på annen måte lidd en skjebne som en bauta i ettertid ikke kunne rette opp.

I 2014 skal flagget på nytt heises. I anledning 200-års-dagen er det bevilget inntil 220 millioner kroner til nok en restaurering av Carsten Ankers gamle praktbolig. Laftevegger skal repareres, bygningen skal få sitt eksteriør fra 1814 tilbake, den skal underkastes universell utforming og publikumsfasilitetene skal forbedres. Utvilsomt viktige arbeider alt sammen, men er dette en riktig prioritering av knappe offentlige midler? Var det noen gang en diskusjon om hva denne bevilgningen ellers kunne ha vært brukt til? Er grunnlaget for restaureringen nå så mye bedre enn ved tidligere forsøk på tilbakeføring? Hva om summen hadde blitt delt i to, der den andre halvparten ble øremerket Eidsvollsmennenes hus ellers i landet? Skal Eidsvollsbygningen være det eneste bygningsmonumentet over hendelsene våren 1814?

«Det er knyttet betydelige historiske verdier til bygningen», sa Hygen til Halden Arbeiderblad i fjor. I 2014 er det kanskje bare et stort, svart hull tilbake. ■

Dør og omramming er "husets smykke"!

Vi har utvalget av innerdører og ytterdører med omramninger, som kan "smykke" ditt hus.

Vi restaurerer også gamle dører og omramninger.

Se hva vi kan tilby på www.mallmraft.no
Kontakt oss direkte via e-post: post@mallmraft.no, eller tlf.: 62 48 78 88

MalmLaft
2560 ALVDAL • TLF. 62 48 78 88
TELEFAX 62 48 78 30 • MOBIL 905 26 443

www.mobelsnekker.no

- møbelsnekker
- designer
- intr. arkitekt
- håndverker
- produktdesigner
- Faglærer m.m.

Realiser drømmen om å skape noe selv - leverer i alle aldre

Godkjent for støtte fra lånekassen

Østfold
Møbelsnekkerskole
Opprettet i 1926
Husflidsvn. 5 Mysen tlf: 69891227 mobelsnekker.no